

H. M. 1936

Fig. 1. Erslev. Ydre, set fra Sydvest.

ERSLEV KIRKE

MORSØ NØRRE-HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Tødsø, kom efter Reformationen under Kronen. Ved kgl. Skøde af 3. Juni 1720 blev Tienden uden Kaldsret afhændet til Byfogeden i Nykøbing, Rasmus Jørgensen[1]. Kirken var siden i Privateje[2], men overgik til Selveje 1. Januar 1911.

Kirken ligger nordligt i Byen paa en lav Banke med Fald til alle Sider, mest til Sydvest. Kirkegaarden hegnes af Kampestensdiger, hvis Indersider mod Syd og Vest er jorddækkede, og i hvilke der mod Øst og Syd er store Trælaager med hvidtede Piller af smaa Mursten. 1667—1707 nævner Kirkeregnskabet et *†Porthus* af Bindingsværk.

Kirkebygningen bestaar af romansk Kor og Skib samt sengotisk Vaabenhus. Orienteringen har svag sydlig Afvigelse.

Den romanske *Granitkvaderkirke,* Kor og Skib, har Sokkel med stejl Skraakant, hvorover Murhøjden er o. 4,10 m. I de lige gennemløbende Skifter ses adskillige Kvadre med falsede Hjørner, hvilket tyder paa, at Skiftegangen oprindelig har været mindre regelmæssig. Nederst i nordre Kormur sidder

der en o. 188 cm lang Kvader. Af oprindelige Vinduer er kun bevaret Korets Nordvindue, der er genaabnet og udvidet fra Lysningen og indefter i moderne Tid; udvendig, hvor det maaler 128 × 72 cm og sidder 172 cm over Sokkelen, har det Monolitsaalbænk og -overligger, den sidste med falsede Overhjørner og 5 cm bred, tovsnoet Rundstav i Bueforkanten. Koret har mod Syd haft et *Spedalskvindue* som i Elsø (S. 794), men af dette er kun bevaret Overliggeren, 39×101 cm, siddende i fjerde Skifte over Sokkelen, kun een Kvader fra Triumfgavlen, sikkert nær sin oprindelige Plads. I dens Underkant ses en nærmest ægformet, 9 cm høj og bred Bue, der ved Udhugning viste sig at have indvendig Smig. Nær Kvaderens Bagkant blev Buen gradvis fladere, snarest retkantet med afrundede Hjørner, hvilket tydede paa, at Vinduet oprindelig havde været vandret afdækket indvendig, svarende til det fuldt bevarede Spedalskvindue i Dragstrup (S. 949).

En lige Vinduesoverligger, der før stod ved Korets Nordside (Buebredde 67 cm), og en anden, lignende, maaske den, M.-Petersen 1873 saa indmuret i Vaabenhuset, er 1936 sammen med et Par Smigsten genanvendt til Skibets to nuværende Nordvinduer. Begge Døre er i Behold, den retkantede Syddør endnu i Brug, 190 cm høj over den ubrudte Sokkel, 111 cm bred, medens den tilmurede Norddør, 190 × 116 cm, bryder Sokkelen.

I Skibets Nordmur, tæt Øst for Østvinduet, i fjerde Skifte over Sokkelen ses en kvadratisk Kvader (Sidelængde 39 cm) med et reliefhugget Mandshoved (27 × 17 cm), der har lang Hage og Næse, skæve, med Dobbeltkontur angivne Øjne og bred, hvælvet Pande. En løs Kvader ved Korets Nordside har et 4 cm dybt Stenhuggerfelt (14 × 11 cm, med delvis forsænket Bund, 9 × 11).

I det *Indre* har den lave og brede Korbue[3] skraakantede Sokkel- og Kragsten. De sidste er omløbende til begge Sider. Triumfgavlen er vistnok romansk, muret af temmelig store, raa og kløvede Kampesten; paa dens Østside spores Kortagets ældre Hældning, der har været lavere end den nuværende, o. 45 Grader. — Østligt i Korets Sydvæg ses en maaske oprindelig Gemmeniche.

Tilføjelser og Ændringer. Vaabenhuset, hvis lave og udbulnende Mure hovedsagelig er rejst af raa og kløvet Kamp iblandet enkelte Kvadre, er sikkert sengotisk. Østvinduet og Syddøren, enkelte Skalmuringer samt det meste af Taggavlen er nymodens, af smaa Mursten. Klokken hænger i en tømret, brældetækt *Stabel* ved Vestgavlen. Et †*Klokkehus* blev helt ombygget af Egetømmer 1647, men maatte atter 1699 helt fornyes af samme Materiale (Rgsk.).

Sydligt i Triumfmuren er der brudt en fladrundbuet Opgang til Prædikestolen, sikkert samtidig med denne, men moderne afrettet.

Skibets Tagværk, af Eg, er et af de ældste og bedst bevarede i Amtet. De

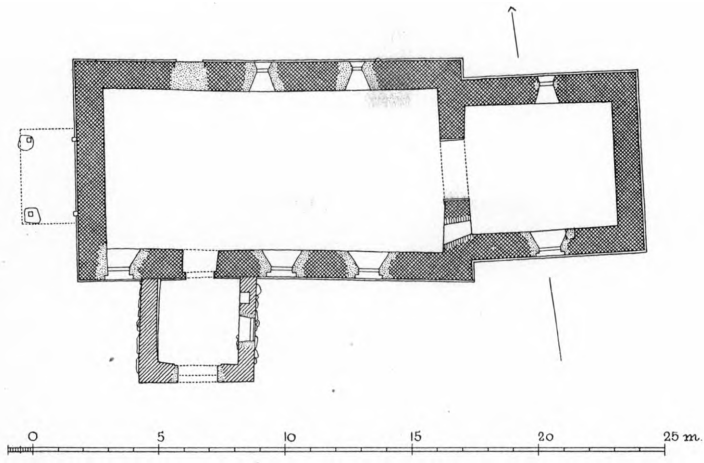

Fig. 2. Erslev. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1939.

18 grovt tilhuggede, 21 × 21 cm svære Loftsbjælker, af hvilke flere er krogede og vistnok kun tre fornyede (af Fyr), ligger meget tæt (Bjælkeafstand o. 75 cm). Spærene staar med Tap i Bjælkehovederne og støttes af ganske korte, tappede Skraastivere. Af de to Lag Hanebaand er det underste tappet, det øverste bladet, mens de svære Stormlægter paa Spærenes Undersider er fastgjort med Trænagler. Der er senere indsat et Sæt høje, moderne Spærstivere af Fyr med svag Hældning indad. Nummereringen, der gaar fra Øst til Vest, er mod Syd hovedsagelig øksehugne Stregnumre, mod Nord stemmede Firkanter, Fagene 16, 17 og 18 er dog næsten udelukkende nummereret med bomærkelignende Tegn. Tagværket kan stamme fra Renaissancetid, men er vel snarest sentmiddelalderligt. — De øvrige Tagværker er nye, af Fyr.

Ved en Hovedistandsættelse 1936 (Arkitekt Jens Foged) fik Kirken nye Vinduer med Karme af Egetræ, foruden de to ny-romanske af Granit i Skibets Nordmur (sml. S. 926) fire fladrundbuede, falsede Sydvinduer af Munkesten.

Kirkens i stor Udstrækning omsatte Kvadre[4] staar blanke; en Stribe under Sugfjælene, Rammer omkring Sydvinduerne, Taggavle og Vaabenhus er hvidkalket. Alle tre Bygningsafsnit er tækket med Bly, det Indre har Bjælkelofter.

INVENTAR

Alterbord, sat af romanske Granitkvadre, 61 cm fra Korets Østvæg, overpudset med et tykt Lag Cement. Pladen, der bestaar af tre Kvadre, er skraakantprofileret paa alle fire Sider og maaler 143 × 100 ×o. 19 cm. I den midter-

V. H. 1936

Fig. 3. Erslev. Font (S. 929).

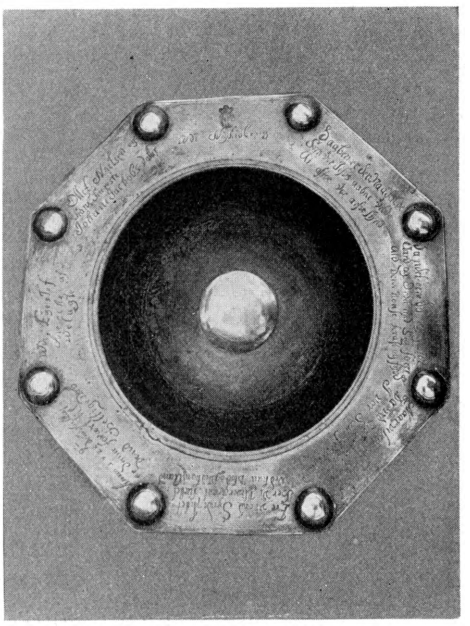

V. H. 1936

Fig. 4. Erslev. Daabsfad, skænket 1728 (S. 929).

ste Kvader er der en tom *Altergrav* af vanlig aftrappet Type, Dækstenshullet 15,5 langt og bredt, selve Graven 5,5 × 4 cm og 5 dyb.

†*Alterklæde* »af nistret Taft og Kappe med Frynser nedenom«, givet 1688 af Peder Laursen Dahlgaard og Hustru Boel Pedersdatter »for den Forseelse, som af dem var begaaet med det utidigt Foster, hans Hustru havde faaet og af dem stiltiende var nedsat i Kirkegaarden« (Rgsk.).

Altertavlen er et Maleri fra o. 1875 i samtidig, rundbuet Ramme, Jesu Daab i Jordans Flod, Kopi af Ventzel Tornøe (Uldall).

Af den tidligere *Altertavle* fra o. 1700 findes Storfeltets Maleri, Nadveren, indsat i nyere Ramme paa Skibets Nordvæg; det er naivt og stift udført, og stærkt mørknet. Som Topstykke tjener en udsavet Sidevinge med store, barokke, graat i graat malede Akantusblade om Midtcirkel med Spejlmonogram: I I (sml. Disk), som Hængestykke det oprindelige Postamentfelt, der bærer Nadverordene i gylden Fraktur paa sort.

†*Alterskranke,* gjort 1719 af Mikkel Pedersen Tømmermand (Rgsk.).

Altersølv. Kalk, samtidig med Disken og svarende til Bjærgby (S. 995), 20,3 cm høj. Fodpladen er svagt fliget, den runde Fod buklet mellem indpunslede, radiære Skillestreger. Paa Foden er fastgjort et støbt Krucifiks. Skaftet er rundt, Knoppen af spidsovalt Tværsnit, delt af dybe, radiære Streger paa Over- og Undersiden. Det store Bæger har næsten lodrette Kanter, svagt udsvajende foroven. Paa Fodpladen Mestermærke N K, sikkert for

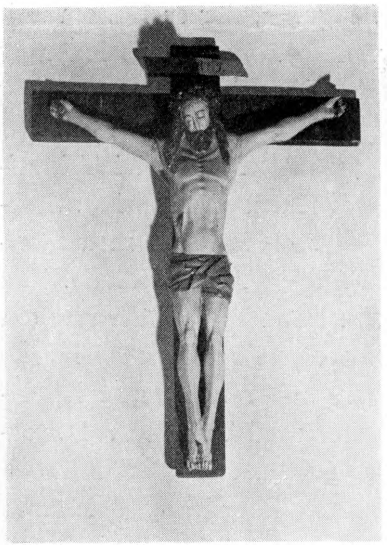

E. M. 1940

Fig. 5. Erslev. Korbuekrucifiks (S. 930).

E. M. 1941

Fig. 6. Erslev. Prædikestol, malet 1614 (S. 930).

Niels Klem, Nykøbing. *Disk* med graveret Cirkelkors og Skriveskrift: »Olluf Nielsøn Johane Jacobs-Daatter Nye Kiøbing 1741«; samme Mestermærke. 1647 blev *†Kalk* og *†Disk* omstøbt og gjort større (27 Lod), 1696 var Kalken brækket (Rgsk.).

Alterstager, gotiske, 32—32,5 cm høje, meget lig Vester-Vanned fra 1577 (S. 274 sml. ogsaa Hvidbjærg Mors S. 850), men hvilende paa tre Løver, der sidder paa hulede Fodstykker.

†Messehagel af grønt Fløjl, med gammelt Kors, nævnt 1683 (Rgsk.).

Font[5] (Fig. 3), romansk, af Granit, af samme Mester som Frøslev (S. 803) og Sundby. Den lave Kumme, 70 cm i Tvm., der har næsten lodrette Sider, er dekoreret paa knap en Tredjedel af Omkredsen, hvor der findes en sammenkædet, fordybet Spiralrække (»løbende Hund«), oventil begrænset af en Hulstav, til højre af en bred Hulstav, flankeret af to smallere. Fonten er altsaa oprindelig bestemt til at staa i et Hjørne. Om Kummens nedre Kant løber en ret svær Rundstav, og Overgangen til den høje Hals formidles af en Tovstav. Tilmuret Afløb midt i Bunden. Foden, der for største Delen er skjult i Jorden, har skarpryggede Hjørneknopper og paa alle fire Sider tre Rundbueslag.

Fad (Fig. 4) af Tin, som Tødsø (S. 922), 37,5—40,5 cm i Tvm., skænket 1728. Den ottesidede Kant har i hvert Hjørne en stor paaloddet Messingknap, og en dobbelt saa stor sidder i den runde, konkave Bund. Paa Kanten graveret Skriveskrift: »Anno 1728 dend 16. Maj er denne forært til dend hellige Dob wdi Eyeslef Kierche af welagte Ollef Nielsen og hans Kiereste Johane Jachobs Datter wdi Nykiøbing«; herefter Vers om Daabens Kraft.

Korbuekrucifiks (Fig. 5), sengotisk, fra o. 1500. Figuren, der er 132 cm høj, har snoet Tornekrone paa det næsten frontalt vendte Hoved, hvis Haar og Skæg er dybt bølgefuret. Armene er skraat strakte, Lændeklædet smalt og stramt, Fødderne overlagte. Nyt Korstræ og nye Farver.

Prædikestol (Fig. 6), med malet Aarstal 1614, anbragt foran en i Triumfmuren brudt Opgang. Af de seks Fag danner de tre Karnapfremspring. Storfelternes Arkader har riflede Pilastre, Listekapitæler og Bueslag med skællagte Skiver trukne paa en Snor; i Buevinklerne fyldige Akantusblade. Paa Hjørnerne staar toskanske Søjler med Prydbælter af smaa Diamantkvadre om enkelte større (sml. Hurup S. 682). De runde Bosser paa Frisefremspringene er nye. Paa Postamentfremspringene Løvehoveder, under Hjørnerne Englehoveder. Hængestykkerne har symmetriske Volutter med Tveblade. I Storfelterne er der Malerier fra 1614, men helt opmalede 1904 af E. Bayer: 1) Troen (Kvinde med Kors), 2) Matthæus, 3) Markus, 4) Lukas, 5) Johannes, 6) Haabet (med Anker). I Frisen: S. Matthi 4. Cap, med Fraktur og Versaler, i Postamentfelterne: 1) Patientia[6], 2) Al Plantelse, som min himmelske Fader icke planter etc. S. Mci, 3—4) Tiden er fuldkom(m)en oc Guds Rige er ner etc. Sanct 9 Lucas II, 5) Huo som troer paa Sønnen etc. S. Iohannes 3, 6) Fides[6]. Anno W K K V I M K V[7] 1614. De naive Figurer staar paa blaa Baggrund, Foldekastene er markeret med brede Penselstrøg. Rammeværket er broget.

Stoleværket er nyt, i Renaissancestil.

Dørfløj i Syddøren, fra 1600'erne, bestaaende af fem sammennotede Planker, paa Forsiden beslaaet med otte vandrette Jernbaand, medens talrige Trænagler med runde Hoveder fastholder Bagsidens to Tværrevler. Stor Kasselaas; enkel Nøglering og oprindelig, 33 cm lang Nøgle.

†*Klingpung,* »af rødt Skarlagen og Galoner«, anskaffet 1718 (Rgsk.).

Klokke fra 1631. Under en Frise af Palmetter: »Soli Deo gloria (»Gud alene Æren«). Aus dem Feuer flos ich. Felix Fuch(!) gos mich anno 1631«. I Kappen indridset: 1½ S¶ 2 L¶«. Tvm. 81 cm.

GRAVMINDER

Gravsten, romansk, af Granit, trapezformet, uden Indskrift, men med et latinsk Kors, hvis tre øvre Arme er let udsvajede (synlig Længde 81 cm). Stenens nederste Del er bortbrudt. Indmuret i Vaabenhusets Gavl.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1639—1719 (LA. Viborg). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen 1873, E. Moltke og C. G. Schultz 1940.

F. Uldall: Optegnelser om de danske Landsbykirker III. 1884. S. 139—41 (NM). — Jens Foged: Opmaalinger af Bygning 1936 (NM).

[1] Specifikationer over Konge- og Kirketiender 1680—1783 (RA). [2] Sml. Fortegnelse over Kirker og disses Ejere 1809 (RA). [3] Korbuens lidt uregelmæssige Bueslag maa være omsat; 1686 forfærdigede Knud Nielsen Murmester Buen udi Hvælvingen i Brixdøren (Rgsk.). [4] 1656 blev al Muren paa den søndre Side paa Altergulvet (Koret) opført fra Grunden, 1702 opmurede Tord Kieldsen Murmester et Stykke brøstfældig Mur paa den sydøstre Ende af Højkirken fra Grunden (Rgsk.). [5] M. Mackeprang: Danmarks middelalderlige Døbefonte S. 185. [6] Underskrifterne under de to Dyder stemmer ikke med selve Billederne. [7] Kirkeværger.

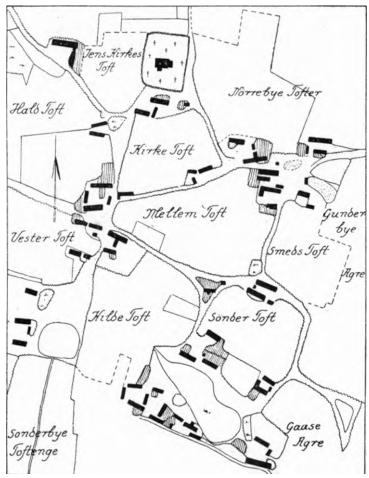

Fig. 7. Erslev 1783—1784.